

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - voorjaar 2025 - jaargang 39

Stromende beken verbinden

Dansend de zomer door

Pareltje in het Bilderbergbos

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 - 53 65 89 50

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
06 - 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroep PR en website

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 - 334 18 25 / 06 - 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 - 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Werkgroep Vleermuizen

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27

E-mail: gelderland@ivn.nl

Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

Medewerkers IVN Gelderland: www.ivn.nl/provincies/gelderland/medewerkers-ivn-gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'.

Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur.

Foto's

De foto van de zwanen op de voorpagina vindt u op Pixabay (Scottslm) en de foto van de crocussen maakte Edith Gerritsma. Zij maakte ook de foto op de achterpagina van deze Zuidwester en de foto hierboven.

IVN Zuidwest Veluwezoom - voorjaar 2025 - jaargang 39

Van de voorzitter

Vandaag is er geen ontkomen meer aan. Het voorjaarsgevoel kruipt in mijn lichaam. De zon voelt krachtig aan en nodigt wandelaars zonder jas naar het terras. In onze tuin komen jonge stengels tussen de vorige week nog bevroren bladeren tevoorschijn. In het grasveld langs de weg staan ineens open, hommels lokkende, krokusbloemen. De lucht raakt vol van vogelzang.

Tegelijk word je met de neus op het stikstofoverschot gedrukt. Vanaf 15 februari mag mest worden uitgereden en dat kun je overal goed ruiken. Veel boeren hebben haast om hun gierkelders leeg te krijgen. Het is jammer dat we als IVN dit moment niet goed kunnen aangrijpen om burgers met hun zintuigen te laten ervaren dat de boerderijen met veel dieren stikstof over het land verspreiden. Jawel, het is de bedoeling dat het snelgroeiende gras de stikstof weer opneemt, maar in de praktijk zakt een aanzienlijk deel verder de bodem in. Het grondwater verspreidt het verder. En de minister zegt dat het niet erg is voor de natuur en dat de norm wel fors omhoog mag, zonder dat de kamer effectieve maatregelen kan eisen. Een positief lichtpuntje in de stikstofcrisis is dat de provincie gronden op de Renkumse heide aankocht. Die gronden worden aan de intensieve landbouw onttrokken, waardoor daar minder stikstof in de kwetsbare zandgronden van de Veluwe komt. Wij zijn er als IVN Zuidwest Veluwezoom overigens wel voor dat er ruimte blijft voor percelen met duurzame landbouw, bijvoorbeeld met oude rassen die minder bemesting nodig hebben.

Een aantal werkgroepen, zoals de knotwilgengroep en de bekengroep werkt na 15 maart niet meer in de natuur, omdat er anders veel risico is de voortplanting van dieren te verstoren. Andere vrijwilligers zoals de vogelwerkgroep en de duizendknoopbrigade kunnen weer volop aan de slag. Ik wens de lezers een prettig voorjaar en veel plezier met het lezen van deze Zuidwester.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Stromende beken verbinden
- 5 Dansend de zomer door
- 6 Els leert je de vogels kennen!
- 7 Zoemen in de bloemen
- 8 Lente
- 9 Pareltje in het Bilderbergbos
- 10 Ongeleid projectiel
- 11 Lentebode
- 12 Plantenjacht
- 13 Kort van stuk
- 14 Molshopen
- 15 Rondleiding en bijeenkomst

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Mary de Jong, Maria van Kempen, Edith Gerritsma en Simone Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

Simone Saarloos

Gelria 3

6871 EE Renkum

06 55 15 69 18

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het zomernummer is 18 mei 2025.

Stromende beken verbinden

AUTEUR: HENNY TAX

In 2024 is een rapport met die titel verschenen over de toekomst van het Renkums en Heelsums beekdal. Dit rapport is het resultaat van het 'Burgerinitiatief Veluws Gletsjerparadijs': een samenwerkingsverband van 14 lokale organisaties die zich inzetten voor behoud en verantwoorde ontwikkeling van landschap, natuur en milieu. Het hele rapport is te lezen op de website van Stichting Renkums Beekdal: <https://www.renkumsbeekdal.nl/gebiedsproces-renkumse-beekdalen/>. De voorzitter van die stichting, Mathieu Pinkers, nam ook het initiatief voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief.

Zelf heb ik intensief deelgenomen aan de ontwikkeling van de toekomstvisie onder leiding van Bureau Wing en samen met Mathieu Pinkers, Ineke Puijk en Wim Braakhekke. Informatie over de gewenste situatie en ontwikkelingen in het gebied zijn opgehaald in een aantal gespreksbijeenkomsten waarbij veel organisaties en natuurliefhebbers aanwezig waren. Versies van het rapport werden besproken met de deelnemende organisaties.

Voldoende water in de Renkumse en Heelsumse beekstelsels en daaraan gekoppeld voldoende water voor de omliggende natuur speelt een belangrijke rol in de gebiedsvisie. De grondwaterstand was (tot 2023) laag door drinkwaterwinning, watergebruik door de industrie in Renkum, Ede en Wageningen en door sproeien van landbouwgrond en tuinen. De inrichting van de Veluwe met veel naaldbos helpt ook niet mee om grondwater in de bodem te krijgen en vast te houden. Het rapport pleit voor vervangen van naaldbos door heide en stuifzand, zodat meer regenwater in het grondwater terecht komt. Ook stuwtjes in de beken en verhoging van de waterstand in weilanden kunnen helpen meer water vast te houden. En natuurlijk minder oppompen door industrie, boeren en bewoners.

De verbinding tussen de Veluwe en de Nederrijn (zodat de herten naar de Rijn kunnen) is een aandachtspunt. Er zijn nog steeds obstakels in die verbindingzones: de spoorlijn en de snelweg, hekken, licht en geluid, onrust door industrie en recreatie. De obstakels moeten verminderen en er zijn meer plekken nodig voor natuurlijke diversiteit, bijvoorbeeld bosjes, natte plekken en akkerranden. Plekken met rust, voedsel en duisternis voor dieren en een zodanige ligging dat dieren en ook planten daardoor een volgend leefgebied kunnen bereiken. Natuur en natuurvriendelijke landbouw en voorkomen dat campings en horeca in het gebied uitbreiden, helpen mee aan de ontwikkeling van de verbindingzones.

Een derde hoofdstuk is gewijd aan de unieke en kwetsbare natuurlijke, archeologische en cultuurhistorische waarden van het gebied. Daarin past ook duurzaam landgebruik.

Recreanten moeten de mogelijkheid krijgen om te genieten. Maar het is van belang om recreatie te reguleren en regels te handhaven. Bijvoorbeeld handhaven van regels voor loslopende honden.

Er ligt een belangrijke taak voor de gemeenten in en rond het gletsjerparadijs om maatregelen te nemen en op elkaar af te stemmen. Terreinbeheerders wordt gevraagd hun gebied zo in te richten dat het bijdraagt aan de gewenste ontwikkeling van de verbindingzones. Op veel terreinen speelt ook de provincie bij de regelgeving een grote rol. De visie benoemt de gewenste maatregelen en geeft aan welke instanties de verbeteringen in gang kunnen zetten. Mathieu Pinkers is nu druk bezig de gebiedsvisie onder de aandacht te brengen van de bestuurders in de provincies en de gemeentes.

Alles bij elkaar is het een knap geschreven, mooi vormgegeven visierapport geworden, waarbij aan alles gedacht lijkt. Maar tegelijk is het zo vol met analyses en aanbevelingen dat het niet gemakkelijk uitleest tot het einde. Hoe mooi zou het zijn als de gemeenten op de Veluwe en het provinciebestuur dit rapport zo serieus nemen dat ze op korte termijn tot uitvoering overgaan. Hoe jammer is het als het alleen in een digitale uithoek op de site van de Renkumse Beken blijft staan!

SLG Jaarverslag

Veel van onze werkgroepen werken samen met Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG). Ze gebruiken gereedschap inclusief aanhangwagens voor die 'groene gymnastiek'. Lekker buiten bezig zijn met zichtbaar resultaat. Er wordt heel wat werk verzet door onze vrijwilligers met steun van SLG. Kijk maar eens in het jaarverslag: <https://slgelderland.nl/nieuws/jaarbericht>.

Dansend de zomer door

AUTEUR: MARY DE JONG. FOTO: PIXABAY

Jaren geleden waren buurtgenoten er he-le-maal klaar mee. Elke avond tientallen zwarte silhouetten in de berkentoppen voor onze buurtkerk. 'Schreeuwlelijkerds! Ze schijten je auto helemaal onder', klonk het populistische geluid. Ik begreep de heisa niet helemaal. Dat gekwetter was toch gezellig? En hoe erg was het nou om je auto wat vaker te wassen? Dat ik in die tijd alleen in het bezit was van een vierdehands roestig roze vouwfietsje als voersmiddel, voedde ongetwijfeld mijn onbegrip.

Dit weekend zie ik één spreeuw in de tuin. Parmantig stappend (hoppen is voor merels) speurt ze onze grasmatten af. Waar is de rest van de club? Hangend uit het zolder-raam speur ik de boomtoppen in de buurt af. Njet, geen enkel extra exemplaar te bekennen. Wellicht zijn de anderen nog in aantocht vanuit hun winterse plekken in België, Noord-Frankrijk of Zuid-Engeland. Wel minder dan vroeger, blijkt uit de melding op de Oranje lijst.

Ik kijk uit naar die prachtige zwermen straks. Duizenden spreeuwen, dansend in de lucht. Woeoesh woesh woesh ... naar links, naar beneden, weer terug. Zwenken doen ze op hun zij, waardoor ze vanzelf naar beneden zakken. Een jive voor ons. Meer een trage wals voor hen. Met hun snelheid van zo'n 30 km per uur dansen ze heel wat 'slomer' dan de 70 km per uur die ze kunnen halen. En met een meter onderlinge afstand lukt het prima. Mits een spreeuw steeds die 7 danspartners in de buurt in de gaten houdt. De vogels dansen het hele seizoen als zij zich verzamelen richting slaapplek, dus niet alleen tijdens de trek. Alleen in het broedseizoen is het schouwspel minder te zien.

Voor fruitkwekers zijn spreeuwen een nachtmerrie. Jonge vogels met preciaire snavels storten zich massaal op de zoete bollen. In zo'n 20 minuten tijd kan een hele kersenboom leeggevreten worden door deze hunkerige pubers. Eenmaal volwassen en steviger besnaveld, trekken spreeuwen vooral emelten en engerlingen uit de grond. Deze larven van langpootmuggen en meikevers vreten wortels van onze gewassen aan. Dat is dan wel weer aardig. Zeker voor zo'n schreeuwlelijkerd. Maar schreeuwen spreeuwen wel? Nee joh, het is een zangvogel met een groot repertoire. Het hoogste lied van uit een boomtop, kwetterende buurtjes, verliefde woordjes lispelen, pruttelen ... Verwant aan de beo kan hij zelfs imiteren. Op zoek naar de boomklever die je hoort? Misschien is het toch deze sound-a-like. En dat idee 'dat ze je de hele nacht wakker houden'? 's Nachts slapen ook zij, muisstil.

En een lelijkerd is ie al helemaal niet. In prachtig winters 'polka dot'-design, donker vol met witte stippen en een zwarte snavel. Voor de zomer is de ware transformatie

naar zwart zijde met een glans van paars, groen en blauw met een eigele snavel. Bijzonder zijn ook de keelveren, opgezet als deze knapperd extra indruk wil maken op een soortgenote. Of soortgenoot, want mannetjes én vrouwtjes doen dit.

Waar ze wel een rolverdeling in hebben is het nest. Het mannetje is van de locatie-locatie-locatie. Daarna doet hij een poging tot inrichten. Bladeren, bloemknoppen, bloesem, alles om het knus te maken. Roofmijten, meereizend op de aangevoerde bladeren, vreten het nest bloedluisvrij. Het vrouwtje kijkt het geheel meewarig aan. Om de hele boel vaak alsnog naar buiten te mieteren Als de koters het nest uit zijn, dansen pa en ma weer als vanouds. Herkenbaar.

Bronnen

Dijksterhuis, K. (2016) De spreeuw. Uitgeverij Atlas Contact

<https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/spreeuw>

Els leert je de vogels kennen!

AUTEUR EN FOTO'S: MARIA VAN KEMPEN

In de morgenvrieskou ben ik met Els Roode, coördinator van de vogelwerkgroep, in de Jufferswaard voor een interview over de vogelwerkgroep. Els begint meteen te vertellen en beantwoordt mijn vragen al zonder dat ik ze stel!

Broedvogeltelling

In het voorjaar voert de werkgroep de Sovon broedvogeltellingen uit in de Jufferswaard en op de Noordberg. Vogels die zingen, hebben in het algemeen een territorium. Een groep van rond zes personen telt op geluid het aantal territoria. Je hebt ook specifieke kennis nodig, zoals in februari zingt de roodborst, maar die vertrekt in maart nog naar Scandinavië. Niks territorium hier. Tellen is ochtendwerk. De vogels, meestal de mannetjes starten bij het krieken van de dag met zingen. Later gaan ze eten en is er minder activiteit.

Van begin maart tot eind juni telt de werkgroep om de twee weken. Ze starten dan een half uur voor zonsopgang. Dat is in maart goed te doen, maar in juni is het vooral geschikt voor 'vroeg vogels'! Els geniet van de oranje opkomende zon boven de Rijn. En van in stilte samen luisteren bij zonsopgang. Behalve de broedvogeltelling doen ze ook een watervogeltelling in de Jufferswaard onder de Noordberg tot aan de brug over de snelweg. Dat gebeurt één keer per maand van september tot april, dus buiten de broedtijd.

Op stap

Els organiseert regelmatig vogelexcursies. Gangbare excursies zijn de wandelingen in de Jufferswaard, rond Oosterbeek en bij de beken in Renkum. Ze gaan ook naar het buitenland: Duitsland voor kraanvogels, De Brennes (in Frankrijk) of Polen. Plotseling stopt Els. "Ik kan met twee oren luisteren: ik hoorde een keep, een kramsvogel en vinken die al territoriaal achter elkaar aanzitten." De echte vogelaar! Dan weer verder over de excursies. Op

verzoek organiseerde Els een driedaagse vogelexcursie fietsend op Texel. Daar zijn vaak ook dwaalgasten en die pakken ze mee als ze toch gaan. Ze wil niet extra rijden voor een dwaalgast en dan in de drukte tussen de 'toeters' (telelenzen) staan. "Dat is geen vogels kijken," zegt Els. Ze heeft een mailbestand van 50 mensen, 30 mensen ziet ze ten minste één keer per jaar en een aantal komt vaker.

Meedoen?

"Hoe word je lid van de vogelwerkgroep?" vraag ik. Je kunt meegaan met excursies en als er niet te veel mensen zijn ook met broedvogeltellingen. Els vindt het leuk om mensen iets te leren. Het begin van het seizoen is een goede tijd om vogels op geluiden te leren herkennen. In maart hoor je eerst heggemussen, vinken, mezen en spreeuwen. En dan komen er steeds nieuwe soorten bij. Je hoort de tjiftjaf die terug is en dan ben je helemaal blij. Daarna komen de zwartkop, de tuinfluiter en de braamsluiper, de roodborsttapuit (zie afbeelding).

Passie

Els besteedt veel tijd aan de vogelwerkgroep. Al vanaf 12 jaar vogelt ze samen met haar partner. Ze gaan nu na hun pensioen elke week twee of drie keer het veld in. Ze geniet van de vogels, maar ook van de contacten. "Het is ook een vriendenkring."

Zoemen in de bloemen

AUTEUR EN FOTO: EDITH GERRITSMa

Ad en Toos Snijders genieten al ruim 50 jaar van hun tulpenboom in de voortuin. “Toen we de boom kochten, wisten we niet eens dat er zulke mooie bloemen aan komen, we vonden de vorm van het blad zo mooi.”

Ad en Toos wonen sinds 1975 aan de Spechtlaan in Doorwerth. Na een paar jaar gingen ze op zoek naar een boom voor in hun voortuin op de plek waar een schermbloemige berenklauw stond. Toos: “Ik genoot van de berenklauw, maar er werd toen geadviseerd om deze niet in privétuinen te laten staan in verband met hun giftigheid. In die tijd was er nog een tuinderij gevestigd op de Cardanuslaan, hier vlakbij. Terwijl we het pad opliepen, zagen we een boom met hele bijzondere bladeren. Die liepen niet uit in een punt zoals de meeste, maar het leek net of het puntje was afgeknipt. Dat vonden we beiden heel bijzonder, dus de koop was snel gedaan. Hij was toen ongeveer één meter hoog. We wisten niet eens dat het een tulpenboom was. Na zo’n jaar of acht stond de boom ineens in bloei en kwamen er tulpen tevoorschijn. Dat was echt een grote verrassing voor ons.”

Even wat weetjes over de tulpenboom

De officiële naam is *Liriodendro* en betekent 'boom met leliebloemen'. Het is een geslacht uit de Magnoliaceae-familie en telt twee soorten: de *Liriodendron tulipifera* (Amerikaanse tulpenboom) is de bekendste van de twee soorten en is afkomstig uit het oosten van de VS. De andere soort, *Liriodendron chinense* (Chinese tulpenboom), komt uit China en Vietnam.

De boom groeit redelijk snel, gemiddeld zo’n meter per jaar en kan wel 25 meter hoog worden, zoals de boom van Toos en Ad. Doorgaans groeit de stam kaarsrecht naar boven. Ad: “Bij ons is door een storm de top er uit gewaaid en is de boom anders gaan groeien, de stam is een soort kaarsenkandelaar geworden.”

In het voorjaar komt het nieuwe blad, eerst opgevouwen tussen de zogenaamde knopschubben. De bovenkant van het nieuwe blad is groener en gladder dan de onderkant. Vanaf juni komen langzaam de prachtige tulpvormige bloemen tevoorschijn: zacht groengeel met oranje vlekken in een oranje hart. Eind juli is de bloeitijd weer voorbij en is het wachten op het kleurenpalet dat in de herfst verschijnt. Dan kleuren de bladeren schitterend goudgeel en veranderen de klokvormige bloemen in lange kegelvormige vruchten.

Genieten van bloemen en bladeren

Toos geniet het meest van de bloemen van de tulpenboom. “Een boom die zulke mooie bloemen draagt, dat hoort toch niet? Ik geniet enorm van die wolk aan bloemen. We laten expres een paar lage takken hangen, zodat

we met ons hoofd in de tak de bloemen kunnen bewonderen. Ook zien we dan goed de insecten en horen ze zoemen. Vooral hommels vallen dronken op de grond na een bezoek aan de bloem.”

Ad is het meest gecharmeerd van de kleuring van de bladeren in de herfst. “Zeker als de zon er op schijnt, is het één schitterende gele gloed die al van verre opvalt. En als later de boom in korte tijd veel blad verliest, is ons grasveld een mooi tapijt van alle schakeringen bruin en geel. Het blad dat op straat valt, veeg ik weg, de rest mag blijven liggen.”

Stralend geel van Jan Wolkers

Ad en Toos zijn niet de enigen die genieten van de tulpenboom. Ook kunstenaar en schrijver Jan Wolkers (1925–2007) was een groot liefhebber van deze boom. Eén van de laatste schilderijen die hij maakte, ‘Het grote gele doek’, is geïnspireerd door de goudgele herfstbladeren van de tulpenboom naast zijn atelier op Texel. Hij omschreef het werk als een ‘sprinkelende branding van een fijnzinnig cadmiumgeel’.

In 2023 is ter ere van hem een tulpenboom geplant bij het gemeentehuis van Texel. Ook dichterbij huis is een bijzondere tulpenboom te bewonderen. In park Sonsbeek in Arnhem staat er eentje van maar liefst ruim 35 meter.

Foto's: Edith Gerritsma en Maria van Kempen

De winterslaap is voorbij
de lente steekt haar kop weer op.

Pareltje in het Bilderbergbos

AUTEUR EN FOTO: MARIA VAN KEMPEN

Met Daan Markx heb ik een afspraak over het poeltje in het Bilderbergbos. De gemeente heeft het poeltje in 2006 aangelegd als drinkplaats voor reeën. Ik vraag Daan wat die plek voor hem bijzonder maakt. “Het is de soortenrijkdom van zowel amfibieën als reptielen: gewone pad, bruine en groene kikker, kleine en alpenwatersalamander.” Die hebben het poeltje nodig voor voortplanting. En dichtbij zijn nog reptielen: ringslang, hazelworm, zandhagedis en misschien de levendbarende hagedis. En dat op vier hectaren heidegrond met een waterpoeltje van ongeveer 10 bij 10 meter!

Paddenboel

Op het bordje van de gemeente bij het poeltje staat dat er in maart wel 100 padden zijn. Is dat poeltje wel groot genoeg voor al die kwetsbare dieren? Daan stelt me gerust: “100 padden heb ik daar nooit gezien, dat is onzin. Voor het aantal soorten is de poel groot genoeg.” De poel groter maken is ook risicovol, want padden zetten in het voorjaar alleen eiersnoeren af in het water waarin ze ook uit het ei zijn gekomen. De rest van het jaar zijn ze op het land. Daan vertelt dat een pad na eieren leggen opnieuw even in winterslaap gaat. Dat het vrouwtje uitgeput is na eieren afzetten, snap ik wel; op weg naar de poel draagt zij soms een mannetje op de rug. En in de poel zelfs meerdere mannen. Maar waar die man dan moe van is?

Kikkerbadje

En kikkers en salamanders, zijn die 's winters ook op het droge? Die zijn flexibeler, sommige wel en een deel overwintert in het water. Daan gaat al in februari op zoek naar salamanders, want het deel dat de winter op land doorbrengt, gaat als eerste terug naar het water. Pas daarna de pad, dan de bruine kikker en als laatste de groene kikker.

Eten en gegeten worden

Zelf heb ik gezien dat de alpensalamander in mijn vijver de donkere kern van de eitjes uit kikkerdril at, zodat alleen ‘dril’ overbleef. Daan zegt dat ze ‘alles eten wat in hun bek past’. Ook de eigen jonkies en een kikker kan een salamander opeten. Moeilijk voor te stellen dat het zo levensgevaarlijk is in het poeltje, dat ik een pareltje noemde!

Het echte gevaar

Daan zet zich in voor bescherming van dit leefgebied, want er zijn nogal wat bedreigingen. Honden spelen in het water, trappen op diertjes in winterslaap en beschadigen de eieren. Ze woelen de vijverbodem om en maken zo het water troebel. Dat is slecht voor de planten en beïnvloedt de waterkwaliteit, waardoor planten en kleine dieren niet goed gedijen. Honden dragen vlooienbanden of hebben druppels tegen vlooien in hun vacht, waardoor

Alpensalamander. Foto: Daan Markx

slecht afbreekbare insecticiden (o.a. fipronil) in het water terechtkomen. Dat is schadelijk voor kleine kreeftachtigen en insecten. In dit poeltje is geen doorstroming, alleen maar verdamping en aanvulling door regenwater, zodat het gif ophoopt. De gemeente vult water bij als het poeltje droogstaat en dat gebeurde in droge zomers ook met Rijnwater. “Gelukkig dat de Amerikaanse rivierkreeft niet in het poeltje terecht is gekomen,” zegt Daan. Hij is voor vergroten van het poeltje (duur!) en een hek eromheen. Dat hek vinden mensen van de gemeente onnatuurlijk.

Ten slotte vroeg ik of ik iets niet gevraagd had dat ook de moeite waard is. En jawel: “Het is de enige plek in heel Nederland waar zo dicht bij het gemeentehuis in het wild zoveel soorten amfibieën en reptielen zijn.”

Ongeleid projectiel

AUTEUR: MARY DE JONG

Als ik dit schrijf heb ik wel kleine muggetjes gezien, maar nog geen grote. Zo'n joekel. Rouwig ben ik daar niet om. Waar ik spinnen, muizen en ander angst inboezemend volk goed kan hebben, vind ik deze maar niks. De langpootmug. Zo'n in de lucht dwarrelend schepsel met de poten achter zich aan zwabberend. Een ongeleid projectiel dat op zomeravonden half dronken in mijn gezicht en haren terechtkomt. Jegg!

Maar 'Een dier wordt bijzonder als je ernaar gaat kijken'. Dus schrijf ik een stukje over dit schepsel. En ontdek dat in Nederland wel zo'n 60 soorten leven. Sommigen daarvan zien eruit als wespen, maar meestal is ie gewoon bruin.

Denkend aan één ding

Wat goed is om te weten. is dat de langpootmug niet steekt, zuigt of bijt in ons mensenvlees. Kan ie niet, wil ie niet. Het enige dat dit grote, fragiele beestje wil, is een maatje om te paren. En wel zo snel mogelijk, want ze leven maar een paar dagen. Niks verkennen of er wel een klik is, samen hapje eten, voorstellen aan je ouders. Nee, gewoon 'Hallo, jij ook hier?' en hoppa ... De buis aan het achterste is dan ook geen steekwapen, maar een legboor. Daarmee worden de eitjes in vochtige grond geprikt, in opgehoopte bladeren in een verstopte dakgoot en soms in het water.

Brekebeen

Wat natuurlijk opvalt, is die enorm lange poten. 's Nachts, vastgeklampt aan een slaapkamermuur, vormen ze grote sterren. Vaak een onregelmatig gevormde ster door het ontbreken van wat ledematen. Die mug heeft zelf resoluut een poot ingekort door deze af te breken, omdat er gevaar dreigde. Autotomie noemen we dat. De poot groeit niet

Langpootmug. Foto: Arend Vermaveren via Flickr-dwars

meer aan, want de mug vervelt niet meer. Als je een langpoot ziet met vier en een halve poot, zie je dus een echte survivor.

Babyvet

De langpootmug eet meestal niets. Dit is ook niet nodig. Als larve oftewel emelt heeft hij zich zo volgevreten dat hij nog wel een paar dagen vooruit kan. Ook deze larve is eerlijk gezegd niet van grote schoonheid. Een dik, grijs, pootloos geval van zo'n 4 cm met zes uitsteeksels aan het eind. Niet eens een fatsoenlijke kop, alleen een kopkapsel met een gapend gat om zoveel mogelijk eten naar binnen te werken. Met dit alles verschilt ie duidelijk van een engerling, de larve van kevers als de meikever. Die heeft pootjes en een duidelijke kop.

Schadelijk én onmisbaar

Overdag zit een emelt een paar centimeter onder de grond. Om hem te zien, moet je 's nachts op je knieën de vochtige grond afspeuren. In het veilige donker kruipt ie naar boven om de groene delen en wortelhals van planten aan te vreten. Helaas enorm schadelijk voor onze tuinbouw. Maar weidevogels als spreeuwen, grutto's, kieviten, roeken; allemaal hebben ze emelten als een onmisbare voedselbron. Minder emelten door bestrijdingsmiddelen of (te) veel afwateren van de grond betekent minder van deze vogels.

En zo is de cirkel weer rond. Met menselijk ingrijpen creëren we weer meer menselijk ingrijpen. Ik weet niet wat de oplossing is. Te ingewikkeld.

Met mededogen kijk ik nu naar dit ongeleide projectiel. Geen bestrijding van emelten in mijn tuin, ook niet biologisch met aaltjes. En als ik deze joekel in mijn huis ontwaar, pak ik hem héél voorzichtig op. En laat hem vrij.

Bronnen

Waar zijn de langpootmuggen gebleven? | Landschap Noord-Holland

<https://www.kad.nl/kennisbank/dierplagen/emelt/>

Emelt. Foto: Timmermans Graszoden

Vrouwetje citroenvlinder

Mannetje citroenvlinder

Lentebode

AUTEUR EN FOTO'S: JEANNET SCHEFFER

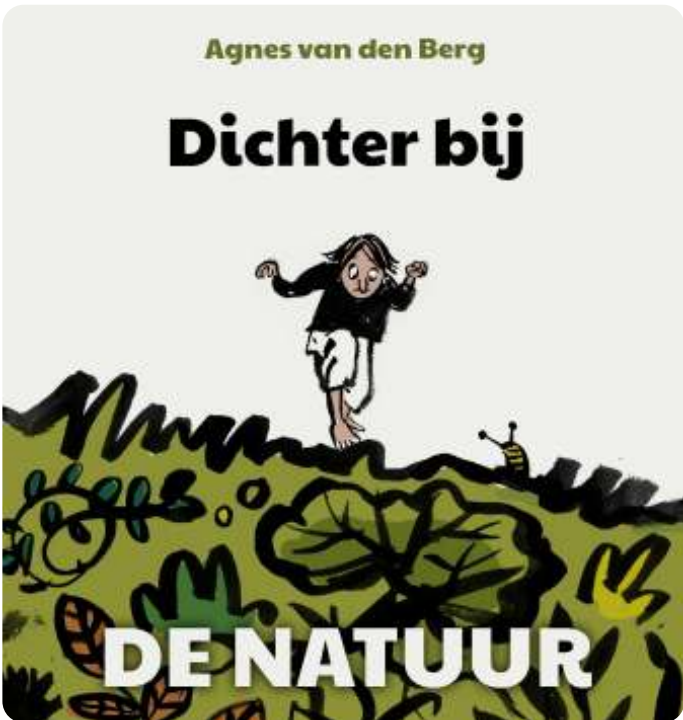
Heb jij de citroenvlinder al in je tuin gesignaleerd? Het is een vlinder die overwintert in groenblijvende struiken of bomen, zoals klimop. Dit lukt dankzij hun lichaamsvloeistof die dient als een soort antivries, ze overleven tot ca. – 18 graden. Zo gauw het op zonnige plekken boven de 10 graden is, kan je ze zien fladderen. De eerste die wakker worden, zijn de mannetjes. Te herkennen aan de citroengele kleur en veel drukker vlieggedrag. Ze patrouilleren en gaan alle vrouwtjes achterna om te kijken of ze zich voort kunnen planten. Ze vliegen kilometers per dag. De vrouwtjes zijn lichter tot bijna groenwit en in het algemeen rustiger. Zij paren maar één keer.

Wat heel bijzonder is, is dat deze dagvlinder bijna een jaar oud kan worden. Dat komt omdat de vlinder een periode weinig energie verbruikt door zijn winterslaap, maar ook door een zomerrust.

In het voorjaar zie je vaak mannetjes en vrouwtjes langs bosranden, daar waar met name vuilbomen en wegedoorn zijn, hun waardplant. Hier zetten de vrouwtjes hun eitjes op af. Met een aantal dagen komen er rupsen uit het eitje. Na vier vervellingen als rups wordt de rups een pop. En in de maanden juni/juli komt er een nieuwe generatie citroenvlinders die weer een klein jaar kunnen leven. Opvallend bij de citroenvlinder is dat je ze altijd met gesloten vleugels ziet rusten.

Bronnen

Vlinderstichting; meerdere vlinderboeken o.a.: *Vlinders, rupsen en waardplanten* van Heiko Bellmann.

Dichter bij de natuur

AUTEUR: SIMONE SAARLOOS

'Dichter bij de natuur' van Agnes van den Berg is een boek dat gaat over wat natuur voor ons als mensen betekent. Je denkt bij 'natuurbeleving' al gauw aan genieten van een mooi landschap of even tot rust komen. Maar Van den Berg doelt op meer: op de magische momenten waarop je je dichterbij de natuur voelt: momenten van verstillings, verbinding en verwondering. Het boek nodigt uit om met anderen over die momenten te praten, over wat de natuur voor je betekent.

Agnes van den Berg, 'Dichter bij de natuur'. 2024 Vonk Uitgevers

Plantenjacht

AUTEURS: MAAIKE CHARDON EN SIMONE SAARLOOS

Voor de elfde keer organiseerde FLORON midden in de winter de Eindejaars Plantenjacht. De bedoeling was tot en met 3 januari overal in Nederland op zoek te gaan naar bloeiende planten. Dit om inzicht te krijgen in welke plantensoorten bloeiend het winterweer trotseren.

Daar moesten wij natuurlijk aan meedoen. In november gingen Maaïke en ik op pad in de Jufferswaard. We beperkten ons tot het gebied in de directe omgeving van de restanten van de steenfabriek. Het idee was om daar een paar keer voor het einde van het jaar te kijken welke bloemen we konden spotten. We waren gewapend met onze mobieltjes om met behulp van de app Obsidentify de bloemen een naam te kunnen geven.

Aanvankelijk zagen we niet veel. Madeliefjes genoeg: op sommige plekken een mooi wit gespikkeld biljartlaken met hier en daar witte dovenetel en rode klaver. Het werd echt leuk toen we de verschillende gele bloemen ontwaarden: kruipende boterbloem, Jacobs kruiskruid, boerenwormkruid, paardenbloem en citroengele honingklaver. En verder nog klein streepzaad. Of was het kleine leeuwentand of toch biggenkruid?

Op onze knieën in het gras, loepje in de aanslag, jonglerend met de camera op een mobieltje. Het geven van een naam aan de gele bloemen viel niet mee. We keken naar de vorm van de rozet- en stengelbladeren, de bladrand, de lintbloemen, of de stengel vertakt was en er beharing aanwezig was. Klopte het dat de bloem nog in november bloeide, hier in de Jufferswaard?

We kwamen er lang niet altijd uit. Maar wist u dat je in de winter nog zoveel bloemen kunt vinden in de Jufferswaard? Wij niet.

Zak met aarde

AUTEUR EN FOTO: EDITH GERRITSMMA

Hoe grappig. Toen ik de zak tuinaarde uit de garage haalde, werd ik verblijd met een prachtig groen plantje dat een gaatje had gevonden en zich door het plastic naar buiten had gewurmd. De natuur kruipt waar hij niet gaan kan! Volgens mij is het een smeewortel. Ben benieuwd of hij in de tuin verder groeit!

Winterbloeiers 2024

In januari 2025 publiceert FLORON de lijst met winterbloeiers in 2024:

1. Madeliefje
2. Straatgras
3. Klein kruiskruid
4. Paarse dovenetel
5. Paardenbloem
6. Vogelmuur
7. Gewone melkdistel
8. Herderstasje
9. Gewone kropaar
10. Duizendblad

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struint voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

De Veluwe stroomt

De Veluwe is meer dan een beboste droge zandbult in het hart van Nederland. Over de natte kant van de Veluwe gaat de **podcast 'De Veluwe stroomt'**. Wim Eikelboom gaat op zoek naar verrassende waterverhalen: <https://www.youtube.com/watch?v=mNP-ROEXU8E>. Of luister naar de podcast 'De Veluwe stroomt': <https://open.spotify.com/show/4lk83hpTYJcMtCualMQlhO>.

En kijk ook eens op Youtube naar: Voices from the South Veluwe Bioregion (NL): Fostering a culture of care (<https://www.youtube.com/watch?v=3hc2YQ7DK6Q>). Nederlands gesproken.

Wandelgids

Beken en sprengen dooraderen ons IVN-werkgebied. Het is mooi te zien hoe er nu een beschrijving is in 'Wandelgids Veluwe beeklopen', geschreven door Wim Huijser en Rob Wolfs. Prijs €27,95; ISBN: 9789050119597. Deze wandelgids is rijk geïllustreerd met beeldmateriaal en overzichtelijke kaarten en route-aanduidingen. De meeste routes zijn bereikbaar met openbaar vervoer.

Natuurontwikkeling Boschhoeve in Wolfheze

Rond kwekerij en tuin De Boschhoeve in Wolfheze gaat Provincie Gelderland 68 hectare voormalige landbouwgrond omvormen naar natuur. (Zie inrichtingsschets hieronder.) Door de Reijerscamp met de Wolfhezerheide en de Doorwerthse Heide te verbinden creëren ze een robuuster heidelandschap op de Veluwe. Dat is goed voor de bijzondere planten- en diersoorten die er leven. Al jaren onderhoudt onze werkgroep Landschapsonderhoud de 'Vlinder-V', een corridor voor vlinders om de Reijerscamp te verbinden met zuidelijker gelegen natuurgebieden.

Lees over natuurontwikkeling

- 'Wolfheze beekstelsel door mysterieuze wouden en velden NATUURVISIE 2017-2035': https://res.cloudinary.com/natuurmonumenten/raw/upload/v1536846893/2018-09/Natuurvisie%20Wolfheze_%202018%20WEB.pdf.
- 'Natuurontwikkeling Boschhoeve in Wolfheze': www.gelderland.nl/themas/natuur/gelderse-natuurgebieden/boschhoeve.
- 'Natuurontwikkeling De Boschhoeve': www.renkum.nl/Bestuur_en_organisatie/Actueel/Laatste_nieuws/-Natuurontwikkeling_De_Boschhoeve.

Molshopen

Zo ver het oog reikt, overal zie je molshopen! Op je eigen grasveld, in de moestuin, parken, langs de wegen, het houdt niet op. Zelfs de speeltuintjes zijn omgewoeld.

Foto's molshopen: Edith Gerritsma

Foto mol: Pixabay

Archeologische rondleiding Inspiratiebijeenkomst

AUTEUR: WIEBE SELDERS. FOTO: JAN VISSER

Vanwege de zeer grote belangstelling voor de rondleiding van 1 maart gaat de archeologische excursie door het Heelsums beekdal op herhaling en wel op zaterdag 8 november 2025.

Het natuurgebied 'Wolfheze' van Natuurmonumenten is bekend om de vele sprengbeken, zoals de Heelsumse beek en de Papiermolenbeek. Maar ook door de beroemde Wodanseiken.

Minder bekend zijn de archeologische monumenten die er liggen zoals het oude Kerkje, het Rondeel, de Romeinse landweren, het Kousenhuisje en de grafheuvels waaronder de Koningsheuvel.

De werkgroep 'Stromende Beken' nodigt u uit om kennis te maken met deze landschapselementen uit de oudheid.

Rinus Houkes, expert op het gebied van grafheuvels en lid van Archeologische Vereniging Nederland, zal een rondleiding van twee uur door het gebied verzorgen en u alles vertellen over wat u daarover vast nog niet wist.

Tijd: zaterdag 8 november om 10.00 uur.

Start: parkeerplaats Natuurmonumenten aan de Wolfhezerweg in Wolfheze.

Gratis deelname. Graag opgeven bij: Wiebe.selders@het-net.nl.

AUTEUR: ALBERT BOS. FOTO: EDITH GERRITSMA

Een stem voor de Renkumse en Heelsumse beken

Hoe ziet het landschap van de Renkumse en Heelsumse beekdalen eruit in de toekomst? Veertien organisaties, verenigd in het burgerinitiatief 'Gletsjerparadijs', hebben hun wensen gebundeld in de gebiedsvisie 'Stromende beken verbinden'. Het is nu aan de overheid om die wensen af te wegen tegen andere belangen, die zich vaak luidkeels roeren in de media. Hoe kunnen we ook de beken een stem geven in de besluitvorming over omgevingsplannen?

Inspiratiebijeenkomst

Inspiratiebijeenkomst op **donderdag 3 april, 19:30-21:30 uur** (inloop vanaf 19 uur).

Plaats: Ontmoetingscentrum Nederveluwe, Wolfheze 2, 6874 BE Wolfheze; 5 minuten lopen vanaf het NS-station Wolfheze.

Sprekers

Wim Eikelboom, IJsselambassadeur en onderzoeksjournalist.

Flip Witte, Em. hoogleraar Ecohydrologie V.U.A.

Sander Turnhout, ecologisch adviseur bij SoortenNL, kennisnetwerk voor wilde planten en dieren in Nederland.

Kosten: geen

Organisatie: Stichting Renkums Beekdal, IVN-afdeling Zuidwest Veluwezoom, KNNV Natuurvereniging afd. Wagingen e.o.

Beleef de natuur

